

Янка КОЕВА

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България

СТУДЕНТСКАТА (ДЕ)МОТИВАЦИЯ ЗА УЧЕНЕ

Yanka KOEVA

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

STUDENT’S MOTIVATION AND LACK OF MOTIVATION TO STUDY

Student’s motivation and lack of motivation to study is examined through a carried out survey. An attempt is made to suggest a managing strategy to the learners’to overcome learning demotivation.

Ключови думи: мотивация, демотивация, процес на учене, управленска стратегия.

Keywords: motivation, demotivation, learning process, managing strategy.

1. Мотивация и демотивация

Мотивацията е субективна вътрешна детерминация на човешкото поведение и дава израз на вътрешните мотиви за постъпките на хората, както и на техните подбуди за действие (Василева 1993: 34).

Важна характерна черта на човешката мотивация е нейната двумодална, положително-отрицателна структура (срв. Ильин: 2008: 68-70). Тези две модалности на подбудите (във вид на стремеж към нещо или отказ от него, във вид на удовлетворение или страдание, във вид на две форми на въздействие върху личността – поощрение и наказание) се проявяват, от една страна, в подбудите и непосредствената реализация на потребностите, а от друга – в задълженията. Това води до същността на емоциите: емоционалните процеси оформят положителния или отрицателния характер на подбудите в зависимост от това дали се пораждаат действия, произтичащи от индивида, или въздействия, на които той е подложен – в положително или отрицателно отношение към неговите потребности, интереси нагласи.

Демотивацията преминава през няколко етапа (срв. Мотивация и демотивация: две страни одной медали):

1. Етап на тревога (почти незабележим): индивидът сравнява вътрешната си ценностна система с настоящата ситуация и въз основа на това взема решение как да реагира.

2. Етап на игнориране: индивидът демонстрира явно недоволство от настоящата ситуация, което по правило се изразява по невербален начин, напр. отказ от изпълнение на дадени задачи по различни предлози (липса на време, заетост и пр.).

3. Етап на пълно отчуждение от всички и от всичко и изпадане в апатия (демотивацията се проявява най-ярко).

Според психологическите изследвания (срв. Маркова, цит. по Ильин 2008: 262) учебно-познавателните мотиви за учене не възникват спонтанно и от самосебе си. Те се формират в хода на учебния процес, затова е от голямо значение как протича той самият. Следните основополагащи фактори упражняват влияние върху положителната и устойчивата мотивация за учене (срв. Ильин 2008: 262-264):

- съдържание на учебния материал;
- организация на учебната дейност;
- кооперативни (групови) форми на учебната дейност ;
- оценка на учебната дейност;
- стил на педагогическата дейност на обучаващите.

Мотивацията за учене има своята възрастова динамика, която е специфична при студентите. Като основни мотиви за постъпване във ВУЗ могат да се посочат следните фактори (срв. Ильин 2008: 264-269):

- желание на учещите да са част от студентската младеж;
- голямо обществено значение на избраната професия;
- съответствие с професионалните интереси и склонност към изявяване на творческите възможности.

Мотивите при девойките и юношите се разминават по значимост. Девойките държат на обществената значимост на професията, възможността за работа в големи градове и научни центрове, желанието за участие в студентската художествено-творческа дейност, добрата материална обезпеченост на професията. Мотивите при юношите се допълват от желанието бъдещата професия да отговаря на интересите и склонностите им, както и на семейните традиции.

Като доминиращи се определят професионалните мотиви и мотивите на „личния престиж“. От по-малко значение са прагматичните (например получаване на диплома за висше образование) и познавателните. Наблюдава се смяна на доминиращите мотиви в различните курсове на студентското обучение: в първи курс водещи са професионалните мотиви, във втори – личният престиж, в трети и четвърти курс към горепосочените мотиви се добавя и прагматичният мотив. За успешното обучение в най-голяма степен влияят професионалните и познавателните мотиви. Прагматичните мотиви са характерни за студентите с по-ниска успеваемост.

Определени фактори упражняват влияние върху възникването на положителни мотиви за учене у студентите:

- осъзнаване на близките и крайните цели на следването във ВУЗ;
- осъзнаване на теоретичното и практическото значение на придобитите знания;
- емоционално изложение на учебния материал;
- показване на „перспективните линии“ в развитието на научните понятия;
- професионално ориентирана учебна дейност;
- учебни инструкции, които създават проблемни ситуации в структурата на учебната дейност;
- наличие на любознателност и познавателно-психологическа атмосфера в учебната група.

2. Анкетно проучване на демотивацията за учене

Анкетното проучване „Защо понякога не посещавам занятията по немски език?“ (приложение 1) е проведено през летния семестър на учебната 2015/16 учебна година. То е насочено към определена целева група студенти, които твърде често отсъстват от езиково-практическите занятия по немски език, въпреки че трябва да получат текуща семестриална оценка – I курс „Международни икономически отношения“, II курс „Международни икономически отношения“ и „Маркетинг“ и III курс „Английска филология“, които изучават немски като втори чужд език. Първи чужд език за всички е английски.

Тази целева група студенти са демотивирани да учат, като фокусират вниманието си единствено върху оценката, което би могло да се дължи на негативен предишен учебен опит, липса на навици, улесняващи ученето, както и на неумение за преодоляване на трудности, липса на самочувствие и предусещане, че няма да се справят.

С цел изследване на демотивацията за учене в анкетното проучване са зададени следните въпроси към студентите:

На въпроса *Смятате ли за необходимо да владеете (дори отчасти) друг чужд език, освен английски?* са получени 100 % утвърдителни отговори. Почти 21 % не подкрепят положителната си оценка с отворени отговори, а останалите изразяват следните мнения:

- Колкото повече езици говорим, с толкова повече хора можем да общуваме.
- Смятам, че дори е необходимо, имайки предвид това, че сме млади, а повечето от връстниците ни знаят повече от два чужди езика. Немският е много полезен от гледна точка на това, че има много чужденци на черноморското крайбрежие, пък и има още много причини.
- Според мен владеенето на втори чужд език е от голяма полза в бъдещ план.
- Винаги може да ми е от полза още един чужд език, най-вече за работа в чужбина.
- Винаги е по-добре да знаем нещо повече.
- Езиците ни правят по-конкурентоспособни при търсене на работа. Отварят повече възможности за реализация.

Един/една обучаван/а конкретизира езиците, върху които трябва да има познания: английски, немски, руски.

На въпроса *Защо избрахте да изучавате немски език в университета?* са посочени следните причини:

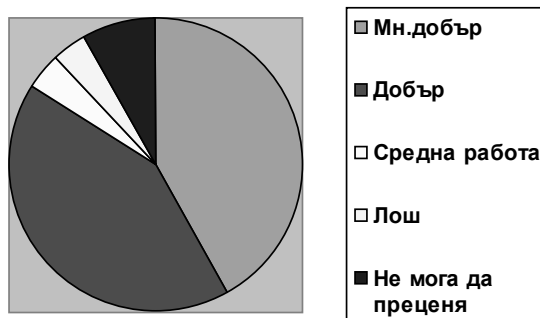
Таблица 1. Личен избор за изучаване на немски език.

<i>Мотивация</i>	<i>Заради бъдещата ми професия</i>	<i>Заради приятелите си</i>	<i>Заради родителите си</i>	<i>Други причини</i>
	70 %	-	13 %	17 %

Посочени са следните други причини:

- Защото е един от най-разпространените езици в света (38 % от обучаваните) .
- Добре е, ако не перфектно, да имаме основни понятия по немски език.
- Родителите ми имаха намерение да работят в Германия, но се отказаха заради ситуацията с бежанците.
- Защото съм го изучавал и в училище и сега няма смисъл да започвам с друг чужд език.

Въпросът *Как оценявате учебния комплекс „Menschen“, с който работите в момента?* (ниво А1, А2) предизвиква следните отговори в процентно отношение (много добър – 42 %, добър – 42 %, средна работа – 4 %, лош – 4 %, не мога да преценя – 8 %):

Фиг. 1. Оценка на учебния комплекс „Menschen“.

Лошата оценка е дадена от един студент/една студентка с мотива, че има много учебници по немски език.

Отговорите на въпроса *Защо понякога не посещавате занятията по немски език?* могат да се представят таблично по следния начин:

Таблица 2. Причини за отсъствие от занятията по немски език.

Мотивация	Часът на провеждане не ми е удобен	Уморен/а съм	Преподавателката не ме мотивира	Учебният комплекс не ме мотивира	Езикът е труден	Други причини
	40 %	0 %	0 %	4 %	4 %	52 %

Като други причини са посочени:

- Ходя на работа. / Не мога да напусна работа.
- Доста често не съм в града. / Понякога пътувам.
- Мисля си, че някои неща ги знам и няма смисъл да ги повтарям.
- Защото ми е трудно да говоря немски, а в часовете е задължително.

Въпросът *Какво е необходимо, за да се повиши мотивацията Ви за изучаване на немски език?* предлага възможност за посочване на повече отговори, но всички обучавани са маркирали само по един. За щастие, никой не желае смяна на преподавателката. За смяна на учебния комплекс и повече медии в час апелират по 4 %. Повече свободно време желаят 40 %. Същият процент обучавани не отговарят на въпроса. За повишаване на мотивацията са посочени следните други фактори (12 %):

- Слушане на немска музика, четене на немска литература.
- По-бавно да се взема материала. Не е нужно да се пропуска, при положение, че някои преподаватели не са разбрани¹.
- Не мога да преценя.

Резултатите могат да се представят графично в следната фигура:

Фиг. 2. Фактори за повишаване на мотивацията.

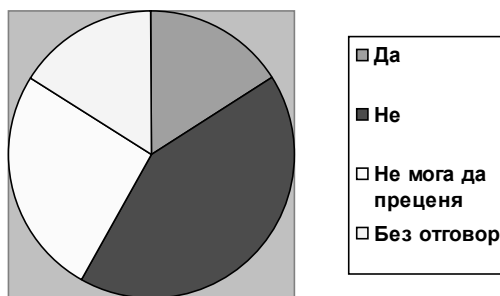
Въпросът *Как Вие самите бихте допринесли за повишаване на Вашата лична мотивация за изучаване на немски език?* е оставен без отговор от 16 % от обучаваните. Останалите посочват следните възможности:

¹ Изразът „не са разбрани“ би могъл да се тълкува двузначно.

- Смятам, че от мен зависи само това да влизам в часовете винаги подготвена.
- Ще опитам да си помогна въкщи чрез интернет-уроци.
- Като си купя речник и учебни помагала.
- Като си осигуря повече свободно време.
- Ще помоля една моя близка приятелка, която има езикова диплома, да ми пообясни някои неща.

Някои обучавани (8 %) дават свободни отговори, които по-скоро спадат към предишния въпрос. Те желаят повече на брой практически занятия и разделяне на групата на начинаещи и напреднали.

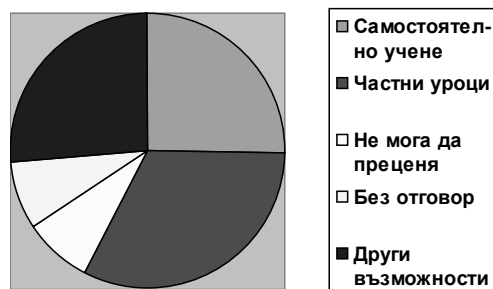
Отговорите на въпроса *Смятате ли, че със знанията и уменията, които притежавате, бихте получили положителна семестриална оценка?* могат да се представят графично по следния начин:

Фиг. 3. Преценка на собствените знания и умения за получаване на положителна семестриална оценка.

Положителен отговор дават 16 %, също толкова не отговарят на въпроса. Отрицателни мнения изразяват 42 %, а липса на преценка – 26 %.

Отговорите на въпроса *Какво бихте направили, за да получите положителна семестриална оценка?* получават следното графично изражение:

Фиг. 4. Предприемане на мерки за получаване на положителна семестриална оценка.

На самостоятелно учене разчитат 25 % от обучаваните, а на частни уроци – 32 %. Липса на преценка и отговор изразяват по 8 %. Като други възможности 26 % посочват:

- Каквото дойде.
- Ще си помогна чрез интернет-уроци.
- Ще посещавам повече учебни занятия.

4.3.7. Изводи от анкетното проучване

Мотивацията на студентите да изучават немски език се обуславя от собствения светоглед, жизнен опит и индивидуалните интереси. От анкетата може да се направи изводът, че те осъзнават значимостта на немския като световен език и го свързват предимно с бъдещата си професия.

Около 40 % от студентите не посещават занятията заради неудобното седмично разписание, а над 50 % – поради това, че работят на пълно работно време, понякога и в друг град. За повишаване на своята мотивация те желаят повече немска музика и литература, но вероятно поради честите си отсъствия не са забелязали, че тези компоненти са включени в съвременните учебни комплекси по немски език. Добре разбират, че трябва да учат допълнително, но е учудващ фактът, че се насочват към частни и интернет-уроци. С наличните си знания трудно биха получили положителна семестриална оценка, но както казва един студент/една студентка: *Каквото дойде*, което звучи по-скоро като примирение. За съжаление, преподавателите не биха могли да си позволят побавен темп на работа, защото са зависими от учебни планове и програми. Част от тези студенти желаят обособяването на групи за начинаещи и напреднали (тъй като са изучавали немски език в училище), което на практика често се оказва невъзможно, за да се спази изискването за пълняемост на групите. Желанието за повече медии в учебния час е основателно, тъй като обучаващите често разполагат единствено с компакт-диск със записи и червен тебешир. Радващо е, че студентите от тази целева група посочват и пътища за преодоляване на демотивацията: силен характер и упорита работа, последователни и целенасочени действия.

Мотивите, които движат човека, винаги са индивидуални. Те не възникват по една-единствена причина, а са комплекс от многообразни и взаимосвързани фактори, които зависят от отделната личност и се променят с течение на времето.

Въз основа на анализиранияте анкетни проучвания би могло да се направи опит за предложение на управленска стратегия, която би улеснила обучаващите при преодоляване на демотивацията:

- интересен и динамичен учебен час с честа смяна на езиковите дейности и социалните форми;
- активно участие на учещите в учебния процес, проява на интерес към личните им мнения, а не изискване само за внимание и дисциплина;

- интерактивно при преподаване на „сух“ учебен материал.
- достъпно представяне на „труден“ материал;
- съобразяване на езика и стила на преподаване с нивото на знания на учещите.

Като цяло би могло да се обобщи, че мотивацията на студентите да изучават немски език не е загубена напълно. Създаването на познавателно-психологична среда в групите би могло да допринесе за разгръщане на положителни мотиви за учене. Съобразно възрастовите си особености и крайната цел на следването си студентите свързват немския език с бъдещия си житейски и професионален път.

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

Василева 1993: Василева, М. *Педагогическа психология. Учебно помагало*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. **Vasileva 1993:** Vasileva, M. *Pedagogicheska psihologia. Uchebno pomagalo*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.

Ильин 2008: Ильин, Е. П. *Мотивация и мотивы*. Москва – Санкт-Петербург: Питер.

Plin 2008: Plin, E. P. *Motivaciya i motivi*. Moskva – Sankt Peterburg: Piter.

Мотивация и демотивация: две стороны одной медали - <http://www.hr-portal.ru/article/motivaciya-i-demotivaciya-dve-storony-odnoy-medali>, достъп 4.05.16. *Motivaciya i demotivaciya: dve storony odnoy medali* - <http://www.hr-portal.ru/article/motivaciya-i-demotivaciya-dve-storony-odnoy-medali>, dostap 4.05.16.

Приложение 1. Анкетен лист

ЗАЩО ПОНЯКОГА НЕ ПОСЕЩАВАМ ЗАНЯТИЯТА ПО НЕМСКИ ЕЗИК?

Уважаеми колеги, настоящата анонимна анкета цели да анализира Вашата (де)мотивация за изучаване на немски език. Резултатите ще бъдат използвани само за научни изследвания на преподавателката (Я. К.)

1. Смятате ли за необходимо да владеете (дори отчасти) друг чужд език, освен английски? Моля маркирайте.

а) Да.

б) Не.

в) Не мога да преценя.

Ако „да“, моля конкретизирайте: _____

2. Защо избрахте да изучавате немски език в университета? Моля маркирайте, възможни са няколко отговора.

- а) Заради бъдещата ми професия.
- б) Заради родителите си.
- в) Заради приятелите си.

Други причини: _____

3. Как оценявате учебния комплекс по немски език „Menschen“, по който работите в момента? Моля маркирайте.

- а) Много добър.
- б) Добър.
- в) Средна работа.
- г) Лош.
- д) Не мога да преценя.

4. Защо понякога не посещавате занятията по немски език? Моля маркирайте.

- а) Часът на провеждане не ми е удобен.
- б) Уморен/а съм.
- в) Преподавателката не ме мотивира.
- г) Учебният комплекс не ме мотивира.
- д) Езикът е труден.

Други причини: _____

5. Какво е необходимо, за да се повиши мотивацията Ви за изучаване на немски език? Моля маркирайте, възможни са няколко отговора.

- а) Смяна на преподавателката.
- б) Смяна на учебния комплекс.
- в) Повече медии в час.
- г) Повече свободно време.

Други фактори: _____

6. Как Вие самите бихте допринесли за повишаване на Вашата лична мотивация за изучаване на немски език? _____

7. Смятате ли, че със знанията и уменията, които притежавате, бихте получили положителна семестриална оценка?

- а) Да.
- б) Не.
- в) Не мога да преценя.

8. Какво бихте направили, за да получите положителна семестриална оценка? Моля маркирайте, възможни са няколко отговора.

- а) Ще уча самостоятелно.
- б) Ще посещавам частни уроци.
- в) Не мога да преценя.

Други възможности: _____

Благодаря за участието!